

УДК 343.575(477)

Світлана СОРОКА

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри міжнародного та кримінального права
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент
Svitlana.o.soroka@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9351-4531

ПРЕДМЕТ СТ. 305 КК УКРАЇНИ ЯК ОБОВ’ЯЗКОВА ОЗНАКА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

<http://doi.org/10.23939/law2024.43.248>

© Сорока С., 2024

Розглянуто предмет ст. 305 КК України як обов’язкову ознаку складу кримінального правопорушення. Проаналізовано думки інших авторів щодо визначення поняття предмета кримінального правопорушення і підсумовано, що предметом кримінального правопорушення доцільно визнавати речі матеріального світу, з приводу яких або у зв’язку з якими може бути вчинене кримінальне правопорушення. Предмет кримінального правопорушення – це факультативна ознака складу кримінального правопорушення. Якщо предмет кримінального правопорушення прямо позначений у диспозиції статті Особливої частини КК, то для цього складу кримінального правопорушення він набуває статусу обов’язкового. Так, предметом статті 305 КК України є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. Враховуючи, що цей предмет безпосередньо зазначений в статті, він є обов’язковою ознакою складу кримінального правопорушення, перелік предметів, зазначений в статті є вичерпним і розширенню не підлягає. Крім того, розмір і ступінь суспільної небезпеки наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналогу чи прекурсору або фальсифікованого лікарського засобу впливають на кваліфікацію, оскільки особа, яка вчинила вказане кримінальне правопорушення, притягується до кримінальної відповідальності за основний, кваліфікований або особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення.

Так, проаналізувавши предмет ч. 1, 2, 3 ст. 305 КК України, дійшли висновку, що за такої конструкції статті підчас кваліфікації кримінально-протиправних дій з наркотичними засобами, психотропними речовинами, фальсифікованими лікарськими засобами проблеми немає, оскільки законодавцем у статті чітко диференційовано відповідальність щодо розміру наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованого лікарського засобу (невеликий, великий, особливо великий). Проте щодо кваліфікації кримінально-протиправних дій з особливо небезпечними наркотичними засобами, психотропними речовинами, то є проблема, оскільки особливо небезпечні наркотичні засоби, психотропні речовини є предметом тільки ч. 2 ст. 305 КК України.

Тому запропоновано здійснити подальшу диференціацію відповідальності за кримінально протиправні дії з особливо небезпечними наркотичними засобами або психотропними речовинами з урахуванням їх розміру (великого, особливо великого) і відповідно внести зміни в ч. 3 ст. 305 КК України, а ч. 4 викласти у такій редакції:

3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів чи фальсифікованих лікарських засобів, вчинена організованою групою, а також, якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах чи особливо небезпечні наркотичні засоби або психотропні речовини у великих розмірах, – карається...

4. Контрабанда особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин в особливо великих розмірах, – карається...

Ключові слова: предмет кримінального правопорушення, контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, кримінальне правопорушення.

Постановка проблеми. Кримінальне правопорушення – це одна з фундаментальних категорій кримінального права і є ключовим поняттям для цієї галузі права, воно є основою будь-якого кримінально-правового поняття, а також інститутів. Як і будь-яке інше правопорушення, кримінальне правопорушення вчиняється людиною. Тож можемо стверджувати, що саме тому кримінальному правопорушенню властиві всі ті об'єктивні і суб'єктивні особливості, які характеризують поведінку людини: а саме фізичні властивості – це рухи людини, які вона вчиняє або утримується від їх вчинення, використовує фізичні, хімічні, біологічні, а також інші закономірності усього, що нас оточує; психологічні властивості – проявлення свідомості, волі, мотивація поведінки, її цілеспрямованість. Отже, якщо кримінальне правопорушення, вчинене у реальній дійсності, є фактичною стороною єдиної підстави кримінальної відповідальності, то відповідно до положень частини 1 ст. 2 КК України склад кримінального правопорушення є юридичною (правовою) стороною цієї підстави. Наука кримінального права традиційно поділяє ознаки складів кримінальних правопорушень на обов'язкові та факультативні. Обов'язкові ознаки законодавець долучає до всіх складів кримінальних правопорушень, факультативні ж передбачено лише в окремих складах кримінальних правопорушень, проте, коли факультативні ознаки зазначені в статті, то вони стають обов'язковими, тому розгляд предмета ст. 305 КК України є актуальним, оскільки правильне визначення предмета цього кримінального правопорушення є важливим для правильної кваліфікації, а відповідно і призначення покарання.

Аналіз дослідження проблеми. Питанням щодо особливостей предмета розділу XIII Особливої частини КК України присвячували увагу в своїх роботах такі науковці: О. Кравченко, Г. Лобода, Н. Мірошніченко, А. Музика, Є. Фесенко та ін. Ця проблема досліджувалась багатьма авторами, проте деякі її аспекти потребують подальшого аналізу, теоретичного розгляду, а також наукового обґрунтування.

Мета статті. Метою статті є дослідження предмета ст. 305 КК України як обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі висвітлені різні думки про предмет кримінального правопорушення. В. П. Кушпін, І. І. Циліорик, В. С. Канцір, які досліджували питання про поняття предмета кримінального правопорушення, визначають його як речі матеріального світу, що можуть піддаватись кримінально-правовому впливу або у зв'язку з яким вчиняється кримінальне правопорушення [1, с. 66]. О. В. Попович, Л. В. Томаш, П. П. Латковський дали визначення, що

предметом кримінального правопорушення розуміють також речі матеріального світу, що мають певні властивості, які кримінальне законодавство пов'язує у діях особи, яка вчинила кримінальне правопорушення ознаки конкретного складу такого правопорушення [2, с. 37]. А. А. Музика і Є. В. Лашук визначають предмет кримінального правопорушення як матеріальні цінності (які людиною можуть сприйматися органами чуття або фіксуються спеціальними технічними засобами), з приводу яких, а також шляхом безпосереднього впливу на які (або такого впливу може не бути) вчиняється кримінально-протиправне діяння [3, с. 110]. На нашу думку, предметом кримінального правопорушення доцільно визнавати речі матеріального світу, з приводу яких або у зв'язку з якими може бути вчинене кримінальне правопорушення. Предмет кримінального правопорушення є факкультативною ознакою складу кримінального правопорушення. Якщо предмет кримінального правопорушення прямо позначений у диспозиції статті Особливої частини КК, то для цього складу кримінального правопорушення він набуває статусу обов'язкового. Крім того, доцільно відзначити, що для предмета кримінального правопорушення характерні певні ознаки, їх є багато, але теоретичне узагальнення дає змогу виділити три основні: це фізична ознака, яка характеризує фізичний стан предмета; соціальна ознака розкриває зв'язок предмета кримінального правопорушення з іншими соціальними благами, а також встановлює його місце в системі цих благ, які охороняються кримінальним законом; юридична ознака встановлює юридичний статус предмета кримінального правопорушення. В Законі про кримінальну відповідальність ознаки предмета кримінального правопорушення описані по-різному (визначається певний вид предмета(ів), надається приблизний чи вичерпний їх перелік, перелік предметів кримінального правопорушення наводиться тими нормативними актами, до яких відсилає саме КК України). Розглянемо конкретно предмет ст. 305 КК України. Предметом цієї статті є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. Враховуючи, що цей предмет безпосередньо зазначений в статті, він є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, перелік предметів, зазначений в статті, є вичерпним і розширенню не підлягає. Крім того, розмір і ступінь суспільної небезпеки наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналогу чи прекурсору або фальсифікованого лікарського засобу впливають на кваліфікацію, оскільки особа, яка вчинила вказане кримінальне правопорушення, притягується до кримінальної відповідальності за основний, кваліфікований або особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення. Для зручності і правильної кваліфікації законодавець систематизував наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори у Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, де наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори розміщені в Таблицях від I до IV, де враховано їх корисність для використання у медичних цілях, а також залежно від ступеня їх небезпеки для здоров'я населення, яку вони можуть спричинити під час зловживання ними.

В примітці до статті 305 КК України зазначається, що великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також отруйних чи сильнодійних речовин або отруйних чи сильнодійних лікарських засобів, або фальсифікованих лікарських засобів, що використовується в розділі XIII КК України, визначається центральним органом виконавчої влади, який забезпечує державну політику у сфері охорони здоров'я, разом з центральним органом виконавчої влади, що формує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу [4]. Крім того, Міністерство охорони здоров'я України прийняло Наказ від 1 серпня 2000 року № 188, яким затверджено: Таблиця 1 невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, що перебувають у незаконному обігу; Таблиця 2 невеликих, великих та особливо великих розмірів психотропних речовин, що перебувають у незаконному обігу; Таблиця 3 великих та особливо великих розмірів прекурсорів, що перебувають у незаконному обігу [5].

Отже, проаналізувавши склад ч. 1 ст. 305 КК України вбачається, що предметом основного складу контрабанди є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби, розмір яких є невеликим і значним; кваліфікованого складу за ч. 2

ст. 305 КК України – особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах; особливо кваліфікованого складу за ч. 3 ст. 305 КК України – особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів чи фальсифікованих лікарських засобів. Отже, під час кримінально-правової кваліфікації кримінально-протиправних дій за вчинення контрабанди за ст. 305 КК України, де предметом є наркотичні засоби, психотропні речовини, фальсифіковані лікарські засоби, питань не виникає, оскільки законодавець в статті чітко диференціював кримінальну відповідальність щодо розміру наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованого лікарського засобу (невеликий, великий, особливо великий). Проте під час кваліфікації кримінально-протиправних діянь щодо особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин є проблема, оскільки особливо небезпечні наркотичні засоби, психотропні речовини є предметом тільки ч. 2 ст. 305 КК України. Так, наприклад, виникає питання під час кваліфікації при незаконному поводженні з героїном, який згідно з Таблицею 1 Невеликих, великих і особливо великих розмірів є особливо небезпечним наркотичним засобом [2]. Отже, за незаконне поводження з героїном, незалежно від розміру (невеликого, великого, особливо великого) відповідальність настає тільки за ч. 2 ст. 305 КК України, проте метадон, який відповідно до Таблиці 1 Невеликих, великих і особливо великих розмірів є наркотичним засобом [2] і за незаконне поводження з метадоном у особливо великому розмірі відповідальність настає за ч. 3 ст. 305 КК України. Отже, виходячи з конструкції статті, за незаконне поводження з особливо небезпечними наркотичними засобами, психотропними речовинами незалежно від їх розміру дії особи кваліфікується тільки за ч. 2 ст. 305 КК України тому, що інші частини статті такого предмета не містять. Така конструкція статті дає змогу уникнути контрабандистам відповідальності за кримінально протиправні дії, коли предметом є особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини у великих і особливо великих розмірах. Тлумачні словники, загалом роз'яснюючи поняття “диференціація”, визначають його як розподіл цілого на різні форми, частини або ступені. Тому, коли говоримо про диференціацію кримінальної відповідальності, то розуміємо що має наставати різний вид кримінальної відповідальності за різні кримінальні правопорушення і відповідно за однорідні кримінальні правопорушення з різним ступенем тяжкості.

Висновки. Враховуючи викладене, вважаємо доцільним здійснити подальшу диференціацію кримінальної відповідальності за незаконне поводження з особливо небезпечними наркотичними засобами чи психотропними речовинами і врахувати їх розмір (великий, особливо великий). Кримінальна відповідальність за незаконне поводження з особливо небезпечними наркотичними засобами чи психотропними речовинами у великих і особливо великих розмірах має бути більш суворою ніж за незаконне поводження з наркотичними засобами, психотропними речовинами, прекурсорами або фальсифікованими лікарськими засобами у великих і особливо великих розмірах.

Враховуючи викладене, вважаємо за доцільне внести зміни в ч. 3 ст. 305 КК України, а ч. 4 викласти у такій редакції з таким змістом:

3. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, вчинена організованою групою, а також, якщо предметом контрабанди були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби в особливо великих розмірах або особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини у великих розмірах, – карається...

4. Контрабанда особливо небезпечних наркотичних засобів, психотропних речовин в особливо великих розмірах, – карається...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / В. П. Кушніт, І. І. Циліорик, В. С. Канцір. Львів: Растр-7, 2021. 328 с.

2. Кримінальне право України. Частина 1: конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 “Право” / О. В. Попович, Л. В. Томаш, П. П. Латковський. Чернівці, 2022. 182 с.

3. Музыка А. А. Предмет злочину : теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музыка, Є. В. Лашчук. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 192 с.

4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. Наказ МОЗ України № 188 від 01.08.2000 “Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>

REFERENCES

1. *Kryminlne pravo Ukrayiny. Zahalna chastyna* [Criminal law of Ukraine. General part]: navch. posibnyk / V. P. Kushpit, I. I. Tsylyuryk, V. S. Kantsir. Lviv: Rastr-7, 2021. 328 p. [In Ukrainian].

2. *Kryminlne pravo Ukrayiny. Chastyna 1* [Criminal Law of Ukraine. Part 1]: konspekt lektsiy: navchalno-metodychnyy posibnyk dlya zdobuvachiv dennoji ta zaochnoji formy navchannya pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoji osvity za spetsial'nistyu 081 “Pravo” / O. V. Popovych, L. V. Tomash, P. P. Latkovs'kyi. Chernivtsi, 2022. 182 p. [In Ukrainian].

3. Музыка, А. А. *Predmet zlochyну : teoretychni osnovy piznannya* [Subject of crime: theoretical foundations of cognition]: monografiya / A. A. Muzyka, Ye. V. Lashchuk. K.: PALYVODA A. V., 2011. 192 p. [In Ukrainian].

4. *Kryminalni kodeks Ukrainy* [The Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [In Ukrainian].

5. Nakaz MOZ Ukrainy No. 188 vid 01.08.2000 “*Pro zatverdzhennia tablits nevelykykh, velykykh ta osoblyvo velykykh rozmiriv narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn i prekursoriv, yaki znakhodiatsia u nezakonnomo obihu*” [“On Approval of the Tables of Small, Large and Particularly Large Amounts of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors in Illicit Trafficking”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text> [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 14.07.2024 р.

Svitlana SOROKA

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the International
and Criminal Law Department,
Ph.D. in Law, Associate Professor
Svitlana.o.soroka@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9351-4531

SUBJECT OF ART. 305 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AS A MANDATORY ELEMENT OF A CRIMINAL OFFENSE

The subject matter of Article 305 of the Criminal Code of Ukraine has been considered as a mandatory element of the offense. The opinions of other authors regarding the definition of the concept of the subject matter of a criminal offense have been analyzed, and it has been concluded that the subject matter of a criminal offense should be understood as things of the material world that may be the subject of a criminal offense or are related to it. The subject matter of a criminal offense is an optional element of the offense. If the subject matter of a criminal offense is directly indicated in the disposition of the relevant article of the Special Part of the Criminal Code, it acquires the status of a mandatory element. Thus, the subject matter of Article 305 of the Criminal Code of Ukraine is narcotic substances, psychotropic substances, their analogues or precursors, or counterfeit medicinal products. Considering

that this subject matter is directly mentioned in the article, it is a mandatory element of the offense, and the list of items mentioned in the article is exhaustive and cannot be expanded. In addition, the size and degree of social danger of a narcotic substance, psychotropic substance, their analogue or precursor, or counterfeit medicinal product affect the qualification, as the person who commits the criminal offense is held criminally responsible for the basic, qualified, or particularly qualified form of the offense.

Therefore, after analyzing the subject matter of paragraphs 1, 2, and 3 of Article 305 of the Criminal Code of Ukraine, it has been concluded that there are no issues in the qualification of criminal offenses involving narcotic substances, psychotropic substances, or counterfeit medicinal products, as the legislator clearly differentiates the responsibility based on the size of the narcotic substance, psychotropic substance, their analogues or precursors, or counterfeit medicinal product (small, large, particularly large). However, regarding the qualification of criminal offenses involving particularly dangerous narcotic substances or psychotropic substances, there is a problem, as particularly dangerous narcotic substances and psychotropic substances are only the subject matter of paragraph 2 of Article 305 of the Criminal Code of Ukraine.

Therefore, it is proposed to further differentiate the responsibility for criminal offenses involving particularly dangerous narcotic substances or psychotropic substances, taking into account their size (large, particularly large), and accordingly make changes to paragraph 3 of Article 305 of the Criminal Code of Ukraine, and present paragraph 4 in the following version:

3. Smuggling of narcotic substances, psychotropic substances, their analogues or precursors, or counterfeit medicinal products committed by an organized group, as well as if the subject of smuggling was narcotic substances, psychotropic substances, their analogues or precursors, or counterfeit medicinal products in particularly large quantities or particularly dangerous narcotic substances or psychotropic substances in large quantities, shall be punished...

4. Smuggling of particularly dangerous narcotic substances, psychotropic substances in particularly large quantities shall be punished...

Keywords: subject matter of a criminal offence, smuggling of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors or counterfeit medicines, criminal offence.